

administratíva, školstvo, súdy a štátne podniky na Slovensku v rukách domácich úradov a ľudí.

Hospodársky rozvoj Slovenska nech je umožnený primeranou účasťou na štátnych investičných podnikaniach, nech sa dobuduje komunikačná sieť a nech sa všemožne podporuje aj súkromné podnikanie, poľnohospodárstvo a priemysel, obchod, živnosti, najmä s ohľadom na medzinárodný obchod, na clá a tarify.

Turistickému ruchu na Slovensku nech sa venuje zvýšená starostlivosť.

V sociálnom ohľade má sa brať zreteľ na nižšiu životnú úroveň prevažnej časti slovenského ľudu, na budovanie zdravotníckych zariadení, najmä štátnych zdravotných ústavov.

Na kultúrnom poli nech sa dovŕši výstavba školstva každého druhu a nech sa všestranne umožňuje ďalší kultúrny rozvoj Slovenska.

4 Štát - idea štátu

V Československej republike chceme mať moderný, pokrokový, vnútorne usporiadaný a vyrovnaný, spravodlivý a právny štát, ktorý v najvyššej možnej miere zabezpečí jeho dvom národom - Čechom a Slovákom - objektívne podmienky všestranného rozvinutia, hospodárskeho a kultúrneho pokroku pri plnom zachovaní všetkých demokratických občianskych práv a slobôd. Politická rovnoprávnosť oboch národov, štát tvoriaci, ako aj zaistenie všetkých možností ich ľudského a národného života sú pre nás samozrejmom vecou. Preto musí byť dohoda medzi Čechmi a Slovákami ústavne vymedzená, a to jasne, pevne a definitívne. Ani jeden občan, ktorý si riadne plní svoje povinnosti zákonom a právom uložené, nesmie mať pocit, že sa mu v akomkoľvek smere krivdí len preto, že je príslušníkom niektorého národa, rasy, niektorej cirkvi alebo náboženskej spoločnosti, spoločenskej triedy alebo politickej strany.

Chceme, aby ČSR bola národným štátom dvoch najbližších slovanských národov, ktoré sa dobrovoľne rozhodli utvoriť tento štátny celok a navždy v ňom zotrvať. Chceme, aby ČSR bola jednotným, nedeliteľným, slobodným a demokratickým štátom bez separatistických a politicky odstredivých smerov. ČSR teda nebude štátom národnostným. Pokiaľ zostanú v ČSR nejaké menšiny, nesmú mať charakter národnostne politický.

Na základe Postupimskej dohody r. 1945 bola odstránená z územia Republiky menšina nemecká. Maďarská menšina na základe rozhodnutia parížskej konferencie OSN má byť vymenená v prevažnej väčšine so slovenskou menšinou v Maďarsku.

Slovanské menšiny na území nášho štátu budú požívať plné občianske i politické práva a poskytne sa im možnosť slobodného kultúrneho a národného rozvoja.

Idea štátu. Prezident osloboditeľ zanechal odkaz, že národy sa udržujú tými ideami z ktorých vznikli. I vzkriesená ČSR musí mať štátnu myšlienku každému občanovi jasnú a samozrejmu. Štátnou ideou ČSR je aby oba štát tvoriace národy a všetci ich príslušníci a občania našli v nej ochrankyňu slobôd a práv, záruku pokroku, blahobytu a šťastného života. Štátna idea československá musí byť presvedčením, za ktoré bude ochotný každý občan priniesť všetky obeť - i vlastný život. Tejto myšlienke nech slúži všetko konanie, najmä národná výchova, kultúrna i osvetová činnosť. Činnosť, ktorá by sa dostala do rozporu s ideou štátu má byť včas paralyzovaná a zamedzená. Pretože ČSR je štátom dvoch najpríbuznejších národov, má sa podporovať každé úsilie, ktoré v záujme štátnej idey oba národy psychologicky, kultúrne i prakticky zblízuje. Za týmto cieľom má sa napomáhať spontánne zblížovanie Čechov a Slovákov, aby sa vo vzájomnom zjednotení duchovnom, hospodárskom a sociálnom idea čsl.(československej) štátnosti bola vrcholnou ideou národných túžob. Takto ČSR splní

najlepšie svoje poslanie demokratického slovanského štátu, ako si ho predstavoval jej zakladateľ - prezident Osloboditeľ.

V.

Zásady vnútornej politiky

ČSR má byť demokratickou republikou, to znamená, že zdrojom všetkej moci v štáte má byť ľud. Ľud sa účastní na tejto moci prostredníctvom svojich zástupcov volených podľa priameho, rovného, tajného a všeobecného hlasovacieho práva. Vôľa ľudu, vyjadrovaná jeho zástupcami, má byť rozhodujúcou vždy, všade a vo všetkom. Táto zásada predpokladá slobodu politického prejavu, tlače a práva zhromažďovania. Sloboda jednotlivca je základným predpokladom politickej slobody oboch národov tvoriacich ČSR. Bez politickej slobody nemôže byť demokraticko-republikánskeho štátneho zriadenia. Slobodou sa však nesmie rozumieť svojvôľa a zlovôľa namierená proti samotným ústavným základom, ktoré ju zaručujú. Sloboda presvedčenia a prejavu musí mať svoj cieľ pracovný, svoj mravný zmysel, ktorý vidíme v zásade humanity.

Aby demokratické štátne zriadenie nevedlo k vnútropolitickému rozkladu potrebné je normatívne upraviť pravidlá politického života, vymedziť úlohy i počet politických strán a tak usmerňovať stranícko-politický zápas v duchu demokratických zásad a podľa všetkých pravidiel slušného súperenia.

Úroveň každej demokracie vyplýva z mravnej úrovne jej predstaviteľov. A preto nesmieme pripustiť, aby politické strany vážou svojej moci, alebo inými prostriedkami, budiacimi nátlak na voliča, úrady vzbudzovali v národe politický oportunizmus a politickú necharakternosť.

Najdôležitejším orgánom demokratického života je slobodné, nezávislé súdnictvo. Stranícko-politické ovplyvňovania súdnictva, alebo nedbanie jeho rozhodnutí by znamenal koniec opravdivej demokracie.

Práve tak je potrebné brániť nepolitičnosť činnosti úradov. Spolitizované úrady vedú demokraciu do úpadku a sú nebezpečím pre spravodlivé rozhodovanie o nárokoch a žiadostiach občanov.

Bezprostredným predpokladom demokratickej politiky je verejná kontrola všetkej činnosti v štátnych orgánoch. Budeme vždy požadovať náležitú kontrolu verejnej správy od najnižších až po najvyššie inštalácie.

VI.

Zásady zahraničnej politiky.

ČSR začlení sa do medzinárodnej práce podľa zásad povojnového usporiadania sveta a podľa záujmov republiky. V tomto ohľade na prvom mieste bude stáť spolupráca republiky so slovanskými národmi, najmä so ZSSR a so spojeneckými a spriatelými štátmi. Zahraničná politika republiky nech má na zreteli taký smer, ktorý prispeje k vnútropolitickému poriadku, k hospodárskemu zaisteniu republiky, k posilneniu jej medzinárodnej spolupráce a k bezpečnosti a k udržaniu trvalého mieru.

Zameranie zahraničnej politiky ČSR je podmienené jej zemepisným položením, jej tradíciou a jej doterajším kultúrnym a hospodárskym vývojom. Svetová veľmoc, s ktorou susedíme, je Sovietsky zväz, jeho tmelivom je veľkoruský národ. Rusofilská tradícia v slovenskom národe je súčasťou s jeho národným upovedomením. Slovenský národ vždy hľadal povzbudenie viery

a oporu v slovanskej myšlienke a v najužšej spolupráci so Sovietskym zväzom a s ostatnými demokratickými slovanskými štátmi môžeme a musíme nájsť záruku našej nezávislosti a slobodného národného vývoja. Len taká úzka spolupráca zaistí trvalú bezpečnosť a mier.

Západná kresťanská kultúra bola a zostáva základom celého nášho národného upovedomenia a vývinu. Tieto zväzky chceme a musíme udržať v záujme ďalšieho rozvoja celej našej civilizácie. Preto chceme sledovať v zahraničnej politike smer svetový a spolupracovať nielen so Sovietskym zväzom, ale aj so západnými kapitalistickými veľmocami, aby sme pomohli udržať a trvalo zabezpečiť svetový mier.

Sme si vedomí, že len v úprimnej zhode a spolupráci svetových veľmocí je a zostáva záruka mieru proti fašistickej agresii. Naše miesto je a zostáva v dôsledku našej slovanskej tradície vo všetkých okolnostiach po boku najsilnejšieho slovanského štátu ZSSR.

So svojimi susedmi chceme spolupracovať hospodársky, kultúrne i politicky vo vedomí, že len veľké hospodárske priestory umožňujú pozdvihnutie hmotného blahobytu a kultúrnej úrovne národov.

V presvedčení, že hraničné spory medzi nami a Poľskom sa konečne vyriešia k obapolnej spokojnosti, chceme mať a udržať priateľsky a spojenecký zväzok s demokratickým Poľskom.

S Rakúskom sme nijakých sporov nemali a ČSR bola s ním v priateľskom pomere, ktorý hodláme obnoviť, len čo sa Rakúsko zbaví fašistického nánosu a stane sa skutočnou demokraciou bez veľkonemeckého zamerania. Rakúsko hospodársky a kultúrne je na rovnakej úrovni s nami a preto je našim záujmom, aby sme sa čím prv dorozumeli s ním na hospodárskej a politickej spolupráci.

I s Maďarskom si želáme vyriešiť staré spory, vyvolané feudálnou šľachtou a meštianskymi imperialistami maďarskými. Keď sa Maďarsko úprimne a raz navždy zriekne imperialistických snov obnoviť staré Uhorsko v historických hraniciach a pretvorí sa v skutočne demokratický štát, sme ochotní s ním vstúpiť do najužších hospodárskych stykov v obapolnom záujme nášho hospodárskeho rozvoja.

VII

Zásady kultúrnej politiky

Tak ako predpokladom demokratickej spoločnosti je sloboda presvedčenia a prejavu, tak predpokladom demokratickej kultúry je sloboda vedeckého skúmania a umeleckého tvorenia. Predpokladom demokracie vôbec je vysoká kultúrna úroveň spoločnosti. Dnešná technika školenia a vzdelávania dala také možnosti, ktoré dovoľujú každému nadobudnúť všeobecné vzdelanie v rámci schopností. Nemožno povedať, že by dnešná spoločnosť bola dosiahla už nejakého maxima všeobecnej vzdelanosti, a keby i tomu tak bolo, nebolo by to na prospech spoločnosti, ak by táto vzdelanosť nebola podopretá i vzdelanosťou charakteru a mravnou silou. Preto všetko úsilie o vyššiu kultúrnu úroveň má smerovať k tomu, aby školy, inštitúcie, knihy, umenie, divadlo, film, neprinášali len vedomosti, ale aby prinášali aj vyššiu zodpovednosť mravnú a ochotu spolupracovať na zdokonaľovaní života. Hovorí sa o zdemokratizovaní kultúry. My rozumieme zdemokratizovaním kultúry niečo celkom iného ako propagandu. I kapitalizmus pre svoje záujmy používal propagandy a zaplavoval svet gigantickými reklamami. Zdemokratizovanie kultúry znamená vyvolávať a posilňovať spontánny záujem o vedu a poznanie seba i spoločnosti, o literatúru a umenie.

Jednako základom kultúrnej politiky zostáva dobré všestranné, každému bezplatne prístupné a slobodné školstvo. Tak ako dobré hospodárstvo závisí od dobrých hospodárov, tak dobré

školsťo zavisí od dobrých pedagógov. Štát nech poskytne všetko čo je potrebné k moderne vybavenej škole, ale nech sa postará tiež o to, aby do čl.(československých) škôl vnikal duch skutočne slobodného vedeckého skúmania, duch nezaťažený nijakým dogmatizmom vedeckým, ani predpojatosťou nacionálnou, alebo náboženskou.

Rozhodovanie o vedení školsťva nech sa deje v úzkej spolupráci všetkého učiteľstva a všetkého občianstva. Školsťo potrebuje stálej pozornosti a starostlivosti. Reformy v školsťve, ktoré sú vždy potrebné, lebo i potreby spoločnosti sa menia, majú sa diať vždy veľmi obozretne a postupne. Náhla a prevratná reformovanosť pôsobí ujmu na úrovni žiactva, dezorientuje učiteľstvo a odvráti jeho pozornosť od vlastných výchovných cieľov na formálne a nepedagogické úkony. Každá reforma v školsťve musí byť predovšetkým vedená v záujmoch dokonalejšej výchovy a v záujmoch vyššej všeobecnej vzdelanosti.

Úlohou školsťva musí byť na prvom mieste podnecovať záujem, vzdelanosť, túžbu po pravde a poznaní, samostatné myslenie, samostatnú iniciatívu, súťaživosť v praxi ale súčasne s tým vychovávať i pevný mravný charakter.

V zásade nech je školsťo spravované štátom, ale nech štát umožňuje kde si to žiada záujem cirkvi a záujem špeciálnych odvetví odborného vzdelania, zakladať i školy neštátne, na ktorých štát bude vykonávať len dozor čo do kvality jej učiteľského zboru a jej osnov.

Štát nech umožňuje a podporuje predovšetkým všetko kultúrne snaženie významných národných kultúrnych inštitúcií, nech umožňuje a podporuje zakladanie nových osvetových spolkov, nech napomáha v krajoch chudobných a zanedbaných rozširovanie osvety pomocou tlače, prednášok, kníh, čítární, knižnic, výstav a múzeí a pod. Rozširovaním osvety sa však nemôže rozumieť šírenie nejakej ideológie, propagandy, lebo osveta má len vtedy plodné výsledky, keď je nie prijímaná pasívne, ale aktívne, t. j. z osobného záujmu, tento záujem najlepšie vyvoláva dobrá kniha, dobré divadlo atď., ale najviac úspechu dosiahne naša osveta, keď napomôže tvorbu ochotníckych krúžkov, osvetových spolkov na našich dedinách a v továrňach, ktoré by vyvíjali i vlastnú činnosť. Bez toho záujmu a bez tejto spontánnej činnosti nijako úradne podávaná osveta, prípadne propaganda nepozdvihuje vzdelanostnú úroveň.

Nielen vidiek ale aj veľké mesto podlieha často nezáujmu o kultúrne veci, lebo sa podávajú často s príchuťou propagandy, alebo za nejakým straníckym cieľom. Preto je nanajvyš potrebné, aby všetka osvetová činnosť v štáte, podporovaná štátom /divadlo, rozhlas, film, osvetové rady/, bola úplne zbavená akejkoľvek straníckosti, ba naopak, aby bola výrazom všetkých smerov a zložiek národa a štátu, vychovávajúc k vzájomnému porozumeniu a demokratickej znášanlivosti. Takáto osveta bude rozhodne lacnejšia, radostnejšia a účinnejšia a súčasne pre ideu štátu prospešnejšia ako dosiaľ.

Nijaká kultúra nie je mysliteľná bez tradičného základu národného a náboženského. Preto je prirodzenou požiadavkou, aby každá osvetová činnosť vychádzala z tohoto základu a stavala na ňom. Školsťo a všetky osvetové inštitúcie musia šíriť úctu k tradícii predovšetkým kresťanskej, ktorá je základom európskej civilizácie a k tradícii národnej, ktorá je základom našej národnej existencie.

Štát nesmie nikdy podceňovať kultúrny a mravný význam cirkvi, lebo nijaká spoločnosť národná, nijaký štát sa nemôže obísť bez blahodárnej funkcie, ktorú vykonávajú cirkvi. Preto každá cirkev zasluhuje si nielen úctu ale aj podporu zo strany štátu do takej miery, pokiaľ skutočne vykonáva funkcie náboženskej výchovy.

VIII

Zásady hospodárskej a finančnej politiky

Zásady hospodárskej a sociálnej politiky sú do značnej miery determinované spoločenským zriadením. Náhľady v tomto smere podliehajú stále vývinu. Ani jedna zo známych hospodárskych sústav, či už ide o individualistickú alebo kolektivistickú sama o sebe neposkytuje podklad pre vhodné riešenie hospodárskych a sociálnych otázok Slovenska. Preto neprikláňame sa jednoznačne ani k jednému z nich, zásadne zastávame princíp súkromného vlastníctva, ako aj s nim súvisiacej zmluvnej slobody a voľnej súťaže. No zároveň kladieme podmienku obmedzenia platnosti týchto zásad do takej miery, do akej to vyžadujú ohľady na hmotné, kultúrne a sociálne potreby širokých vrstiev národa.

Súkromné vlastníctvo slúži na jednej strane zdravému pobádaniu k usilovnej práci, vzbudzuje záujem o tvorbu hodnôt a o slobodnú činnosť vôbec, čím zabezpečuje jednotlivcovi i národnému kolektívu hospodársku a sociálnu nezávislosť. Preto je jeho existencia odôvodnená. Na druhej strane jeho neobmedzená platnosť často zvádza na vykorisťovanie spoločensky slabých a na bezohľadné hromadenie bohatstva do malého počtu rúk. Aby sa tomuto zabránilo, chceme mu uložiť aj funkciu sociálnu. Preto musíme usmerniť jeho používanie s náležitým ohľadom na potreby celej národnej pospolitosti, a to i za cenu skrátenia práv jednotlivca. Zmluvná sloboda vyplýva zo zásady súkromného vlastníctva. Preto jej obmedzenie vo verejnom záujme je práve tak odôvodnené, ako obmedzenie samého súkromného vlastníctva. Voľná súťaž patrí medzi prostriedky ľudského zdokonaľovania a hospodárskeho pokroku. Jednako treba ju obmedziť tam, kde slúži k neodôvodnenému hromadeniu hospodárskych ziskov a vykorisťovaniu sociálne slabých, ďalej kde je príčinou neželateľných sociálnych výkyvov. Pokladáme i naďalej za významný prostriedok hospodárskej politiky, aby štát usmerňoval hospodársku činnosť. Bude nevyhnutné obmedziť zmluvnú slobodu, aby sa mohla upravovať výroba rozdeľovanie a spotreba statkov tak, ako to záujem slovenský, ako i československý vyžaduje a tieto dve hľadiská treba zjednotiť.

Ako reklamujeme demokraciu pre demokratické usporiadanie štátu, tak isto treba prízvukovať demokratické inštitúcie i na poli hospodárskeho podnikania. Týmto snahám nevyhovuje ani liberalizmus, ani socializmus. Liberalizmus je prekonanou konštrukciou. Socializmus vo svojej pôvodnej podobe, najmä nakoľko sleduje revolučné zmeny v hospodárskej a sociálnej oblasti, je v niektorých ohľadoch neuskutočiteľný prakticky. No, tie požiadavky tohto systému, ktoré v našich podmienkach možno uskutočniť bez naštrbenia záujmov národného kolektívu, si osvojujeme a chceme ich uviesť do života v takej miere, v akej to naše pomery dovoľujú. Povaha nášho hospodárstva vyžaduje stály zreteľ na predajné a nákupné možnosti v zahraničí, preto pri usmerňovaní nášho hospodárstva musíme ich brať v úvahu. Treba i naďalej sledovať naše staré zahraničné trhy a venovať osobitnú starostlivosť zveľadeniu našich hospodárskych stykov so Sovietskym zväzom, ktorý je našim najbližším priateľom a i hospodársky najsilnejším susedom. Hospodárske bohatstvo oboch štátov poskytuje veľké možnosti pre rýchly vzostup vzájomného obchodu.

Musíme bezpodmienečne trvať na tom, aby sa záujmy Slovenska v obchodnej politike zahraničnej v každom prípade rešpektovali.

Obnoviť hospodárske hodnoty zničené za vojnových úkonov je najnaliehavejšou úlohou hospodárskej politiky nášho štátu. Obnovu treba uskutočniť podľa týchto zásad:

a/ obnova obcí a miest nech sa zakladá na premyslenom pláne, ktorý uváži potrebu kraja i hľadisko celoslovenské, najmä čo sa týka pomerov ľudnatosti, zdravia, dopravy, zárobkových možností a poľnohospodárskeho hľadiska odborného.

b/ obnovu výrobných podnikov, prípadne ich zriadenia treba uskutočňovať v rámci celoštátneho rekonštrukčného plánu a brať zreteľ na prírodné podmienky, ako aj na populačné pomery. V rámci obnovy treba aj zintenzívniť poľnohospodársku výrobu, zmechanizovať

výrobu živnostenskú a rozšíriť priemyselnú. Vo výrobe poľnohospodárskej najmä treba dbať, aby sa obnovil rýchle stav dobytka, ako aj hospodárskeho náradia.

c/ náklady potrebné na obnovu musí znášať celé obyvateľstvo podľa svojich možností. Vospolnosť zrejme vyžaduje, aby po skončení obnovovacích prác všetci obyvatelia boli rovnako postihnutí hospodárskymi následkami vojny.

Medzi najúčinnéjšie prostriedky odstránenia hospodárskych a sociálnych protív, vytvorených platnosťou princípu súkromného vlastníctva pokladáme družstevné podnikanie, ktorému treba zaistiť náležitú podporu. Dôležité je, aby členovia družstiev boli osobne zúčastnení na ich podnikaní a aby sa im zachovala nenaštrbená samospráva.

Úverová politika musí sa tak plánovať a regulovať, aby pomáhala uskutočniť ústredný hospodársky plán. Úver má mať funkciu národohospodársku a sociálnu a nemá slúžiť na zväčšovanie hospodárskych a sociálnych nezrovnalostí. Preto sa musí dbať, aby sa výhodného a primeraného úveru dostalo aj malým a stredným podnikateľom. Československá menová politika /sa/ musí viesť tak, aby hospodársky vývoj jednotlivých častí republiky rovnako ovplyvňovala. Peniaz musí byť pevným a stálym meradlom hodnôt. Preto sme za najrýchlejšiu stabilizáciu meny na úrovni, ktorá si vyžiada čo najmenej obetí od širokých vrstiev pracujúceho ľudu. Stabilitu meny treba trvalo zabezpečiť. Prostriedky menovej politiky nesmú sa stať brzdou hospodárskeho podnikania, ani celkového hospodárskeho života. Preto cedulový ústav musí byť pevným žriedlom úverom hospodársky odôvodnených. No musíme sa brániť proti snahám zvyšovať kúpnu silu obyvateľstva hospodársky neodôvodneným rozmnožovaním obeživa.

V úzkej súvislosti s pevnosťou meny je stálosť cenovej hladiny. Preto trváme na takej cenovej politike, ktorá by zavčasu zabránila neodôvodnenému vzostupu cien, najmä potrieb každodenných. Cenová politika musí nájsť prostriedky aj na to, aby cudzozemské statky i pri obetiach štátnej pokladnice dodávala spracovateľom, alebo spotrebiteľom za také ceny, ktoré by nepôsobili rušivo na celkovú cenovú hladinu.

Prednou úlohou nášho sociálno - hospodárskeho snaženia bude sledovať pomer medzi cenovou a dôchodkovou hladinou. Treba dvíhať reálnu náplň dôchodkov tak, aby príjem pracujúceho človeka predstavoval stále rastúcu kúpnu silu, takže by sa aj blahobyt širokých vrstiev nášho ľudu stále zvyšoval. Musíme zmariť každý zásah, ktorý by nás brzdil v sledovaní tohto konečného vysokého cieľa. Preto pokladáme vrchnostenskú kontrolu cien, miezd a platov za potrebnú. Treba pamätať na účelnú organizáciu peňažníctva, ktorého úlohy treba vytýčiť v súlade s vývinovými predpokladmi hospodárskeho života, treba sa snažiť o hospodárnosť peňažníctva a o jeho účelné rozvetvenie, najmä koncentráciu bánk, aby čo najlepšie mohlo úspory zhromažďovať a čo najlacnejšie poskytovať svoje služby. Pousilujeme sa o zvýšenie kontroly celkového hospodárenia peňažných ústavov a postaráme sa, aby správne plnili svoje úlohy.

V tejto svojej snahe budeme všemožne podporovať rozvoj peňažníctva vôbec a ľudového zvlášť, najmä sporiteľní a družstevných peňažných ústavov. Sme za ponechanie obchodných bánk, ako peňažných stredísk, obchodného a priemyselného podnikania na podklade súkromného vlastníctva.

Vzhľadom na mimoriadny význam peňažných ústavov budeme dbať, aby sa v ich vedení uplatnili výlučne osoby štátne, národne a mravne spoľahlivé a odborne kvalifikované, aby sa tak zamedzilo akékoľvek špekulovanie na škodu štátu a národných záujmov.

Roľníkovi treba poskytnúť pomoc vzhľadom na povahu a potreby štátu.

Sme za poľnohospodárske plánovanie. Plánovanie zaručuje poriadok vo výrobe, účelnosť investícií a istotu v zásobovaní. Pôda, práca a potrebné peniaze na výrobu, rastlinnú a živočíšnu, správne plánovanú, zabezpečia nielen chlebovú postać národa, sú aj prostriedkom na rozvinutie jeho duchovných a mravných hodnôt.

Sme za presunutie osobných plánov, na úradne prinavrátené južné územie, kde získame opäť vegetačný náskok oproti ostatným oblastiam Republiky. To nám umožní prísť včasnšie na domáce trhy so zvláštnymi plodmi a tým nám zabezpečí časovú prednosť na trhu.

Sme za sociálne reformy v poľnohospodárstve, najmä tiež za veľkorysú vnútornú presídľovaciu akciu. Lež treba sa postarať, aby presídľenci boli v nových pomeroch dostatočne hmotne zabezpečení, aby sa na pôde v prípade neúrody, alebo pohromy nielen udržali, ale pôdu aj zveľadili.

Pozemkovú reformu treba uskutočniť dôsledne. Maloroľník, ktorý väčšinou hospodársky živoril, má predovšetkým dostať podporu v podnikaní v takom rozsahu a v takej forme, aby pomáhala tvoriť predpoklady na zvýšenie úrovne jeho života, na jeho hospodárky pokrok i blahobyť.

Slovenská dedina ako typická zložka slovenského života, tvorkyňa a ochrankyňa národných tradícií, nech je zúčastnená na všetkých vymoženostiach sociálnych, tak aj práca na pôde, aby sa zveľadzovala, ale i uľahčovala a oceňovala. Zintenzívnenie a mechanizovanie poľnohospodárskeho podnikania treba všemožne podporovať.

Sme za sústavnú elektrizáciu vidieka, za mechanizáciu v poľnohospodárstve a za pôdohospodárske meliorácie.

Sme za úpravu vodných tokov, za stavbu ochranných hrádzí, za zriaďovanie vodných nádrží na rozličné hospodárske potreby a sme za zásobovanie vidieka zdravou pitnou vodou. Keď uskutočníme všetky naše snahy, zvýšime výrobnosť poľnohospodárstva, zmenšíme možnosť strát, zabránime živelným pohromám a uľahčíme a spríjemníme život roľníkom na vidieku.

Konečne chceme odstrániť cenový nepomer medzi výrobkami poľnohospodárstva a priemyslu, lebo tento nepomer spôsobuje pokles výnosnosti hospodárenia na pôde a tým spôsobuje aj útek z vidieka do miest a postupné vyľudňovanie vidieka.

Pretože roľníci, remeselníci a drobní obchodníci tvoria prevahu národa, treba im ako stredným výrobným a distribučným vrstvám, zaistiť predpoklady slušnej existencie aj vhodnou vnútornou a zahraničnou politikou, zakladaním odborných škôl, výskumných ústavov, organizovaním záujmových organizácií, úpravou cien, taríf a tržných pomerov, budovaním dopravných prostriedkov atď.

Vzhľadom na naše populačné prebytky musíme sa starať o rozmnožovanie pracovných príležitostí ďalším industrializovaním Slovenska. Budovanie priemyslu musí sa diať jednak s ohľadom na hospodárske pomery celého štátu, jednak s ohľadom na jeho hospodársku orientáciu v Európe. Chceme budovať len také podniky, ktoré nám zaistia trvalé pracovné príležitosti. Pri určovaní miesta závodu chceme brať ohľad predovšetkým na pomery populačné.

IX

Zásady sociálnej politiky

Sociálna politika zaberá čím ďalej tým väčší úsek modernej štátnej politiky. Od správnej sociálnej politiky závisí do veľkej miery spokojnosť a blahobyť národa, najmä hmotné a tým aj politické uspokojenie jeho najširších vrstiev.

Sme za takú sociálnu politiku, ktorá zvýši životnú úroveň sociálne najslabších na úroveň dôstojnú slobodného a nezávislého človeka. Tento cieľ možno dosiahnuť len spravodlivým rozdelením hodnôt, už či sú produktom ľudskej práce, alebo darom prírody, slušnou úpravou zaslúženej mzdy, obmedzením hromadenia neprimeraných majetkov a dôchodkov. Rozdelenie majetku a dôchodku nech sa deje tak, aby neboli uprednostňovaní ani ukracovaní jednotlivci, ani stavy, ani spoločenské triedy. Preto sme zásadne za také sociálne reformy, ktoré rýchle a účinne zaistia dosiahnutie práve uvedených cieľov. Chceme školiť náš pracujúci ľud, aby pri všeobecnom vzdelaní školskom zmizli i posledné stopy zaostalosti a aby náš pracujúci ľud dosiahol vyššej úrovne na poli národnej i politickej výchovy a vzdelanosti. Odborné školstvo priemyselné, hospodárske i podnikové musí sa zorganizovať tak, aby dávalo záruku, že odborné školy vychovávajú budú taký dorast, ktorý obstojí vo veľkej súťaži výroby na poli medzinárodnej práce.

ČSR nech je sociálne spravodlivým, moderným, pokrokovým a spoločensky vyrovnaným štátom.

Predpokladom a zmyslom života človeka je práca a jeho uplatnenie sa v ľudskej spoločnosti a na jej prospech. Práca je mravnou i ľudskou povinnosťou človeka, bez nej niet života, niet osobného šťastia ani pokroku, ani blahobytu. Kto nepracuje, nemá nárok na tieto predpoklady ľudského života na jeho vyššom stupni. Štát má povinnosť zabezpečiť a chrániť prácu ľudí pracovitých a prárečtivých, ako zase má právo nútiť do práce ľudí vyhýbajúcich sa práci. Treba sa starať o prácu každého práceschopného člena našej národnej pospolitosti. Pracovnému právu má sa venovať čo najstarostlivejšia pozornosť. Štát nech usmerňuje výrobu plánovitými zásahmi tak, aby vylúčil nezamestnanosť, najmä robotníctva všetkých kategórií a duševných pracovníkov. Zásadne sme proti riešeniu nezamestnanosti podporami. Treba ju riešiť zamestnaním a prácou každého podľa jeho síl a schopností. Cudzincom treba prácu umožniť len tak, aby to nebolo na škodu domácich pracovných síl, a len natoľko, ako sa jej dostáva našim príslušníkom v cudzine. Sme proti riešeniu nezamestnanosti emigráciou do cudziny, ktorá, ak už nemôže byť vôbec zamedzená, nech je aspoň obmedzená na najmenšiu mieru. Z povahy ČSR ako národného a slovanského štátu plynie, aby doma našli chlieb predovšetkým príslušníci štát udržujúcich národov tak, aby ho nemuseli hľadať v cudzine.

Pomer zamestnanca a zamestnávateľa nech je zákonom upravený tak, aby existencia sociálne slabšieho nebola závislá od ľubovôle sociálne silnejšieho. Zrušenie pracovného pomeru nech je zákonom obmedzené na najnevyhnutnejšie prípady. Rozviazaniu pracovného pomeru nech v každom prípade, kde sú stránky nie spokojné, predchádza urýchlené preskúmanie nezávislým rozhodcovským fórom. Svoju vôľu zamestnávateľa v tomto smere treba vylúčiť. Bezdôvodné prepustenie zamestnanca zo služby treba kvalifikovať za trestný čin a bezdôvodné prepustenie väčšieho počtu zamestnancov treba pokladať za dôvod na dosadenie vnútej správy do príslušného podniku na určitý čas.

Na účinnú ochranu existenčných záujmov nielen zamestnaneckých vrstiev a iných spoločenských vrstiev, nech sú vytvorené povinné záujmové, resp. odborové organizácie a korporácie, aby sa tak na poli hospodárskom a kultúrnom uhájili záujmy pracujúcich, najmä aby sa ich všestranná úroveň pozdvihla.

Vo väčších závodoch treba vytvoriť závodné výbory s oprávnením chrániť hospodárske, sociálne a kultúrne záujmy zamestnancov, ako si to denný život vyžaduje a to tým spôsobom, aby sa uplatnili aj záujmy podniku a záujmy celku.

Popri ochrane práce nie menej dôležitou starosťou je určovanie príjmov, najmä platov a miezd a dôsledný dozor nad ich dodržiavaním. Každá práca nech je odmenená primerane výkonu a hodnote so zreteľom na zabezpečenie slušnej životnej úrovne pracovníka, príslušníkov jeho rodiny a ďalšieho chodu podniku. Otázka platov a miezd je predovšetkým

sociálnou otázkou, ktorú usmerňuje štát a len potom súkromnoprávnou vecou zamestnávateľa a zamestnanca. Treba zabezpečiť, pokiaľ je to len možné - každému človeku existenčné minimum. Všetky mimoriadne dôchodky jednotlivca treba postihnúť vhodnou daňovou úpravou.

Nakoľko by ohľad na riadny chod podniku nedovolil vyriešiť starostlivosť o rodinu zamestnanca rodinnými prídavkami v dostatočnej miere, ako aj v prípadoch, kde zárobok roľníka alebo živnostníka by nestačil na dôstojné živobytie mnohočlennej rodiny, bolo by treba túto otázku riešiť osobitne a to prípadne priamou podporou zo štátnych prostriedkov v prospech žiteľov mnohočlenných rodín.

Vhodne upravená účasť pracujúcich na výsledkoch podnikania je odôvodnená, ale uskutočňovať sa môže s príslušným ohľadom na potrebu iniciatívy, jednotného vedenia a tvorby odôvodnených kapitálových rezerv, potrebných na rozvoj výroby. Tam, kde to lepšie poslúži sociálnym potrebám a verejným záujmom, budeme za zospoločenšenie dôležitých priemyselných podnikov a bánk najmä vo forme družstevnej.

V záujme zachovania práceschopnosti každého človeka až do jeho staroby je povinnosťou štátu dbať o starostlivosť a o verejné zdravotníctvo. Treba zákonom zabezpečiť ochranu života a zdravia telesne pracujúcich vrstiev ustavičným zlepšovaním pracovných prostriedkov a vhodnou úpravou pracovného a oddychového prostredia /ochranné zariadenia v podnikoch, zdravé ubytovanie, zdravá a výživná strava, zariadenie na rekreáciu, na oddych, atď./ Bytovej kultúre a hygiene robotníkov, poľnohospodárskych robotníkov a deputátikov, maloroľníkov a roľníkov, drobných živnostníkov, úradníkov a obchodníkov, nech sa venuje mimoriadna pozornosť a starostlivosť. Štát a územné zväzky samosprávy nech vynaložia v tomto smere čo najväčšie úsilie. Ohľad na zdravie národa má byť prednou úlohou osvetu a národnej výchovy. Veľký dôraz kladieme nielen na stavbu nemocníc a sanatórií, ale aj na pravidelné periodické lekárske prehliadky tak detí ako i dospelých, na poradné a iné sociálne zdravotné zariadenia. Ochrana zdravia a odborná liečba nesmie byť viac privilegiom majetných vrstiev, ale záujmom a povinnosťou štátu a národa. Zdravotná služba nech je celkom v rukách štátu a každý kto hľadá pomoc pri ohrozenom zdraví nech má možnosť získať ho znova za taký poplatok, ktorý je úmerný jeho majetkovým pomerom.

Liečba nech sa vykonáva starostlivo a individuálne. Lekárskemu dorastu nech sa dostane dôkladného odborného vzdelania, prípravy a výchovy.

Sme zásadne za vhodné a našim pomerom primerane vyriešené otázky sociálneho poistenia všetkých vrstiev národa bez ohľadu na ich povolanie a zamestnanie. Pokiaľ je sociálne poistenie už uzákonené, sme za jeho reformy a to v tom zmysle, aby v ňom zavládlo čo najúzkostlivejšie hospodárenie, aby jeho správa bola odbyrokratizovaná, lekárska služba, najmä čo sa týka prehliadok a predpisovania liekov, úľav v čakacej lehote atď., zreorganizovaná. Sociálnym poistením, spravodlivo rozvrhnutým na všetky zainteresované zložky, účelne organizovaným a štátom dotovaným i kontrolovaným, chceme vyriešiť jeden z najťažších, ale pritom najčasejších problémov sociálnej politiky moderného štátu, ktorý si činí nárok na to, aby bol sociálne pokrokovým.

Archív Ministerstva vnútra Českej republiky, Praha, č. 305 - 24 - 2/2 - 33.

Dokument č. 92

Pripravená prednáška podpredsedu Zboru povereníkov Rudolfa Fraštackého „Politický program a organizácia Demokratickej strany“, z roku 1947.

I.

Hovoriť o politickom programe Demokratickej strany znamená predovšetkým vyrovnáť sa s funkciou politickej strany v demokratickom režime v tej forme, akú sme nastúpili po oslobodení v roku 1945. Vznik politických strán po oslobodení má totiž u nás odlišný charakter v porovnaní s obdobím prvej republiky. Latentná demokracia poznala neobmedzený počet politických strán a dovoľovala prakticky každej skupine, ktorá mala istý spoločný program, aby vystupovala ako politická strana a brala účasť vo voľbách. Tento systém prevzatý zo západu, pravda v nesprávnom pochopení, u nás zanikol a nastalo reglementovanie politických strán. Bolo niekoľko motívov pre takéto rozhodnutie. Zásadne to bol kurz regulovanej demokracie, ktorá dáva do rúk štátnych orgánov väčšiu právomoc, najmä keď štát rozširuje svoju funkciu na všetky úseky verejného života. Z vecných momentov rozhodoval veľký počet politických strán za prvej republiky, ktorý vyvolal prepolitizovanosť verejného života so všetkými nezdravými výstrelkami súťaženia o dôveru voličstva. Ďalším faktorom pre obmedzenie politických strán bola skúsenosť z rokov 1938 a 1939. Riešil sa tu súčasne aspoň v jednej svojej časti menšinový problém, lebo rozhodujúce strany, ktoré reprezentovali menšiny, boli súčasne predvojom a pripravovateľmi Mníchova, Viedenskej arbitráže a nadovšetko známych marcových dní roku 1939. Druhá časť problému zlyhania štátotvornosti politických strán za prvej republiky sa týkala slovenskej opozície. Reprezentovala ju (Hlinková) Slovenská ľudová strana, ktorá prevažnú časť svojho pôsobenia prežila v opozícii, kým na druhej strane vedela sa prispôsobiť vládnemu programu aj vstupom do vlády. Maximalistický program ľudovej vlády ako ho reprezentovali Hlinka a Sidor, sa týkal autonómie Slovenska. Za extrémnu treba považovať tú malú skupinu ľudí okolo Tuku, ktorá už od začiatku opustila koncepciu československej štátnej myšlienky a dala sa do služieb idey svätoštefánskej, čo jej však nijako neškodilo, aby si vybrala druhý extrém bez akejkoľvek spojitosti so slovenským etnikom, totiž nacistickú ideu a Hitlerovu patronáciu. Výčiny tejto skupiny, charakterizované každým čestným človekom ako vlastizravné, rozhodne poškodili tie slovenské zásady programu ľudovej strany, ktoré sa aj v opozičnom zameraní mohli nazývať štátotvornými. Veď vývoj ukázal, že nie každá požiadavka autonomistická bola súčasne protištátna, ako sa to dokumentárne prejavilo v košickej dohode z roku 1945. Len história bude môcť posúdiť, čo pripadá na vlastnú iniciatívu ľudovej strany a čo pripadá na teror a nátlak Hitlera a jeho ľudí zo slovenskej politiky v období medzi 6. októbrom 1938 a 14. marcom 1939. V každom prípade bol výsledok činnosti tejto politickej strany taký, že nemohlo prichádzať do úvahy v nijakej forme jej obnovenie, keď sa malo pomýšľať na pevnú existenciu štátneho celku. To platí pravda v prísnom zameraní štátoprávnom a bude treba ešte rozoznávať, či a ktoré prvky slovenského programu možno nazývať dnes pôvodnými a ktoré za prevzaté z minulosti, teda jednak ako súčasť stáleho slovenského politického programu, jednak ako prirodzenú cestu vývoja národa, formovanú v predstaviteľke jeho politickej vôle. Keby sa táto otázka ideovo vyriešila a bolo dosť smelosti sa s ňou vecne zaoberať, odpadli by mnohé invectívy aj proti Demokratickej strane, hoci za nijakých okolností - a to platí bezvýhradne a bez úmyslu taktizovania - neprichádza do úvahy iná kombinácia ako československá. Takto (Hlinkovú) Slovenskú ľudovú stranu - myslím na ňu s prísnyim obmedzením do 6. októbra 1938 - stihol podobný osud ako republikánsku stranu v českých krajinách. Rozdiel je len v tom, že v Slovenskej ľudovej strane rozhodli o jej zániku kompaktno a súvislo všetky udalosti od jej založenia až do marca 1939, poťažne ešte lepšie až do oslobodenia, keď bola tzv. štátnou stranou v Slovenskom štáte, kým u republikánskej strany to boli len dôsledky jej chovania v období zvýšeného nebezpečia štátu, teda od začiatku roku 1938 do marca roku 1939.

Druhým dôležitým faktorom pri vzniku politických strán bola účasť ich vedúcich osôb v domacom a zahraničnom odboji. Od roku 1944 prebiehala na Slovensku faktická revolúcia. Od jesene 1939 sa rozvíjala podzemná politická činnosť v mnohých ilegálnych skupinách, ktoré mali pochopiteľne jediný a spoločný cieľ. V detailoch však bol medzi nimi zásadný rozdiel, čo platilo predovšetkým o usporiadaní pomerov v budúcom štáte. Rozpor vznikol už od začiatku tým, že vytýčený bol cieľ: obnova Československej republiky. Vývoj a bližšie skúmanie však ukázali, že treba túto vytýčenú ideu domáceho odboja precizovať. Tu vznikali tiež diferencie medzi domácim a zahraničným odbojom. Takto sa vytvorili dve skupiny na politickej základni. Komunistická, ktorá idey marxizmu chcela do dôsledkov v našom novom štáte a demokratická, ktorá mala v začiatkoch niekoľko odtieňov a to v bohatej škále od jednotného československého národa až po takmer dualistické ponímanie pomeru medzi Čechmi a Slovákmi a tým aj formovanie budúceho politického života. Pre úplnosť a objektívnu úsudok treba priznať, že komunistická skupina jednoznačnejšie ukazovala na potrebu samostatného riadenia slovenských vecí, čo bolo aj ináč pochopiteľné, lebo ved' skupiny, ktoré mali takéto nazerania v demokratickej grupe, považovali Slovenský štát za maximálne splnenie národných a politických práv a neišli do podzemia. Takto začal obnovený politický život v Banskej Bystrici v prvých dňoch septembra 1944 v dvoch politických stranách, v ktorých boli predstavitelia dvoch odbojových skupín. Pre Komunistickú stranu Slovenska bolo treba len vyrovnať sa s otázkou postavenia Slovenska v rámci Československej republiky a podľa predložených návrhov z tých čias, ktoré sa nebáli ani federatívneho systému, vieme, akými veľkými zmenami prešli naši komunisti od roku 1944 až do leta roku 1947, keď jedna zo skupín v lone strany organizovaná okolo predsedu strany, môže nazvať návrhy Demokratickej strany na pomer Čechov a Slovákov v novej ústave za dualistické. Demokratická strana mala vo svojich začiatkoch za povinnosť sústrediť sa na programovú otázku. Po tejto stránke bola jej pozícia ťažšia, lebo ved' doterajší program, vytýčený v boji bol splnený a bolo treba postarať sa o to, aby nový štát bol na solidných základoch politických aj hospodárskych. Nebola to ľahká úloha, vedieť predstaviteľom večnej revolúcie pripomenúť medze revolučnosti a odvracať ich od zásahov v mene permanentnej revolúcie. Len história ukáže, aký by bol býval vývoj, keby už od začiatku nebola fungovala Demokratická strana. Treba sa pýtať, či by neskôr vôbec bola mohla vzniknúť ďalšia politická strana, a či by sme neboli bývali svedkami vytvorenia akéhosi jednotného politického bloku, ktorý konečne by aj dnes na niektorých miestach najradšej videli?

Bolo treba predoslať túto všeobecnú poznámku na okraj vzniku politických strán po oslobodení u nás, lebo osvetľuje pozície jednotlivých strán a najmä veľmi prísne distinguje medzi stranami, ktoré vznikli tesne pred voľbami v roku 1946, či už v záujme zachovania symetrie s českými stranami, ako je tomu v prípade sociálnej demokracie na Slovensku, alebo z politickej taktiky, vyvolanej skôr mimoslovenskými miestami zo špekulatívnych dôvodov rozbiť nebezpečie jednej silnej politickej strany, ako sa to potom aj ukázalo vo voľbách roku 1946. Tieto dve malé politické strany nemôžu a nebudú ani hrať rozhodujúcu úlohu v našom politickom živote. Rozhodne nie takú, aby boli regulátormi a tlmočníkmi vôle národa. Nehovorím tak zo straníckej zaujatosti, ale podľa preukázaného vývoja, ktorý aj v budúcnosti bude vyznačovať slovenský politický život. Vlastný politický program Demokratickej strany možno rozdeliť do troch základných skupín. V prvej skupine je to úsilie o zachovanie všetkých výdobytkov Slovenského národného povstania, plné rešpektovanie Košickej dohody a taká štátoprávna úprava medzi Čechmi a Slovákmi v novej ústave, ktorá umožní samostatný život politický, hospodársky, sociálny, riadený slovenskými ľuďmi zo Slovenska, pravda pri rešpektovaní celoštátnych záujmov v každom sektore činnosti. Chceme jednoducho ústavné petrifikovanie tohto stavu, ktorý priniesla revolúcia a ktorý niekde dobromyseľne, inde zlomyseľne práve preto, že je revolučný, sa chce považovať za provizórny, alebo vývojom v obnovenom štáte za prekonaný. Do druhej skupiny programu patrí úsilie o zachovanie a

zabezpečenie skutočnej demokracie v našom živote. Od občianskych slobôd až po demokratické voľby a právnu a majetkovú bezpečnosť sa treba plne venovať práci proti zásahom, ktoré sa často robia v mene pseudodemokracie a ktoré v skutočnosti nie sú ničím iným ako metódami totalitného systému, ktorý odmietame v akejkoľvek forme. Musíme si nájsť taký demokratický systém, ktorý vyhovuje zmysľaniu a psychologickým predpokladom nášho človeka. To nie je výlučne program ideový. To je už doteraz veľký počet konkrétnych noriem, smerníc, vyhlášok a úprav, ktoré rozhodne neobstoja pod zorným uhlom skutočnej demokracie. Do tretej skupiny, ktorá sa dotýka hospodárskeho a sociálneho života, náleží boj proti marxizmu. Práve preto bude Demokratická strana nazývaná stranou kapitalistov. My sme však s liberalizmom a jeho historickým prejavom v hospodárstve, kapitalizmom zlikvidovali. Máme preto aj vyhranené stanovisko k socializácii, lebo socializácia, ako ju dnes uplatňujú extrémni komunisti, je vlastne cestou k štátnemu kapitalizmu. Predseda ÚRO (Ústrednej rady odborov) Zápotocký v Trnave pred mesiacom otvorene vyznal, že terajší stav je len prechodný, lebo uplatnenie socializmu do dôsledkov podľa príkladu v ZSSR musí byť vraj ideálom nášho pracujúceho človeka. Preto aj na poli sociálnej politiky sa bránime tomu, aby štát preberal neúmerne vysoké plnenia a takto bol nútený získavať násilnou cestou príjmové zdroje v každom druhu podnikania a súčasne pripútal stále pevnejšie občana, aby sa konečne stal nástrojom jeho vôle a stratil všetku individualitu.

Bude vďačná práca pre komisie chystaného zjazdu strany, aby sa do detailov vyrovnali s problémami jednotlivých skupín tohoto nášho politického programu. Chcel by som len už teraz pripomenúť, že nemožno diferencovať politický program od hospodárskeho. Ide totiž o to, že v terajšom systéme je politika a hospodárstvo v najužšej spojitosti a konečne princípy marxizmu sa uplatňujú rovnako v každom úseku, takže politická strana, ktorá chce mať zmysel pre svoje jestvovanie, musí mať jednak základné idey, ktoré možno uplatniť v každom sektore verejného života, jednak musí mať vyriešený pomer k individualite človeka, či už v zápornom alebo v kladnom zmysle. Náš politický program po tejto stránke je úplne vykryštalizovaný a nemusíme mať nijakých obáv, že by sme prišli do bezradnosti pri súťaženi, ktoré sa bude proti nám stále viac a viac sústreďovať a vyvrcholí pri rokovaniach o novej ústave a pri politických voľbách, ku ktorým dôjde pravdepodobne na jar 1948. Náš politický program budeme musieť už len prehĺbiť a v jednotlivých detailných otázkach precizovať. Pokiaľ ide o postavenie Slovenska v novej ústave, sme už urobili na poradách v Luhačovicích náležité prehlásenie a predložili konkrétne návrhy. Nebudem ich uvádzať, lebo sú vám v dostatočnej miere známe. Náš postoj k hospodárskej a sociálnej problematike dneška sme vyriešili na zjazde hospodárskych pracovníkov Demokratickej strany vo februári 1947. Sme teda urobili veľký kus práce a reťaz by išlo len o konečnú redakciu celého programu, aby sme tento mohli zverejniť, rozšíriť a pri každej príležitosti do dôsledkov aplikovať. Rozhodne sme ďaleko pokročili, lebo vám môžem zo skúseností povedať, že nedochádza k rozporov v zásadných otázkach medzi jednotlivými zložkami. Náš politický program nijako nehatí ani postoj k náboženstvu, lebo myšlienka kresťanstva je konečne pre každého Slováka bezvýhradne prijateľná a všeobecne sa uznáva, že bez zásady solidarity v kresťanskom duchu nemožno obhajovať osobnosť človeka. Potom nás, pokiaľ ide o politický program, bude čakať už len jedna povinnosť. Je to stranícka disciplína a plné rešpektovanie programu, za každých okolností.

Pri posudzovaní nášho politického programu sa niekedy dobromyseľne, inokedy zlomyseľne poznamenáva, že nie je dosť ucelený, ešte presnejšie kompaktný a po druhé, že nemôže ísť o pribojný program, keď má defenzívny charakter. Dovoľte, milí priatelia, aby som sa vyrovnal s týmito dvoma námietkami iste vážneho rázu. Predovšetkým pokiaľ ide o kompaktnosť nášho programu. Položil by som túto otázku takto: Sme politickou stranou, alebo národným hnutím? Je to situácia, do ktorej sme sa dostali už v prvých mesiacoch po

oslobodení. Slovenský človek, ktorý prešiel toľkými skúškami za vojny, chcel konečne žiť svojším spôsobom v urovnaných a pokojných pomeroch. Chcel si opraviť alebo vybudovať svoj domov a chcel žiť tým životom, ktorý mal v predstavách ako mierovú formu, pričom bol presvedčený, že nastanú lepšie hospodárske a sociálne pomery. Komunistická strana však prichádzala stále s novinkami, ktoré znamenali revolúciu tak pre jeho rodinný život, ako pre jeho majetkové pomery. Nebolo treba dlhého času, aby si uvedomil, že sa tu sleduje snaha začleniť ho do takej životnej formy, ktorá ho urobí bezmenným členom masy, poslúchajúcej a bezradne pracujúcej bez nároku na akékoľvek vlastníctvo ako výsledok čestne získanej práce. Zdravý inštinkt nášho národa sa tu priamo obdivuhodne prejavil. Druhý motív bol rázu národného. Vývoj v živote slovenského národa nemožno zastaviť. Ani druhá svetová vojna ho nezastavila, a slovenský človek stále poznával, že Demokratickú stranu vedú ľudia z jeho krvi, ktorí nechcú nič iného len spojiť tradíciu so zdravými zásadami dneška a vyrovnané zabezpečiť Slovensku a jeho obyvateľom takú účasť na vedení verejných vecí, aká prislúcha podľa zásady rovného s rovným. Pojem samostatného národa sa nedal odlúčiť od pojmu samostatného vedenia vecí, týkajúcich sa Slovenska. Náš človek videl, ako komunistická strana balansuje. Presne podľa marxistického programu ustúpili národné ideály ideológii solidarizmu v každom konaní. Nad duchom sa vyvýšila matéria. Čo je proti tejto požiadavke vlastných orgánov na Slovensku? Videl tiež, ako komunistická strana v tejto veci taktizovala rovnako ako vo veciach náboženských. Bolo by to vzácné štúdium pre psychológa slovenskej duše vyličiť tento proces oslobodeného obyvateľa Slovenska a jeho politické primknutie k hnutiu, ktoré sa stavia proti takejto ideológii. Takto sa z politickej strany vzniklej za povstania v Banskej Bystrici, stalo už koncom roku 1945 veľké demokratické hnutie, ku ktorému sa ľudia hlásili z akejsi vnútornej potreby bez bližšieho skúmania jednotlivých programových zásad. Rozhodujúce boli hlavné body, ktoré vyvážili všetko ostatné, lebo veď boli ukazovateľmi náboženskej, osobnej a majetkovej slobody. Preto bolo na začiatku ono zdanie neúplného a nekompletného politického programu, hoci v skutočnosti tu bol pevne vyhranený a potreboval len snáď v niektorých miestach jasnejšiu formuláciu. Medzitým sme už aj túto požiadavku splnili a myslím, že najdôležitejšou úlohou, ktorá nám ešte zostáva, je presné vytýčenie komunálneho programu strany. Dokončili sme nedávno aj presné smernice našej politiky sociálnej. A tak myslím, že môžeme s uspokojením priznať, že sme veľkým národným hnutím, ktoré má svoj program a bude vedieť včas zvládnuť všetky politické problémy.

Hovorí sa o defenzívnom charaktere Demokratickej strany. Bolo by chybou, keby sa celá naša činnosť vybíjala v negovaní toho, čo prináša prebohatá iniciatíva našich komunistov na všetkých miestach, ktoré sú rozhodujúce. Toto nebezpečie, musíme priznať, nám do istej miery hrozí a to preto, lebo niet dosť iniciatívy a pohotovosti v nás. To je problém organizácie práce, s ktorým sa ešte budem zaoberať. Tento defenzívny charakter má aj nebezpečie opozičnosti. To je konečne cieľ tých, ktorí by Demokratickú stranu najradšej videli zlikvidovanú. Naša budúcnosť je však v tom, že budeme konštruktívne pracovať v každom úseku, a skutočne robiť politiku československú v štátnom zmysle. Viem, že je niekedy ľahšie a úspešnejšie pred širokým voličstvom vystupovať opozične. Vyhýbajme sa takýmto metódam. Robme politiku konštruktívnej kritiky a vždy keď odsudzujeme, alebo odmietame návrhy, prinášajme aj vecné protinavrhy. Len takto bude môcť strana, postupne síce, a veľmi ťažko, ale nakoniec predsa presadzovať zásady svojho programu. Zatiaľ sme v mnohých sektoroch mali len retardačnú funkciu. Všimnite si len, kde by bolo znárodnenie, keby nebolo nášho postoja? Čo by bolo s roľníckou pôdou, keby sa Ďurišove osnovy bez prestávky fabrikovali a hladko uzákoňovali? Nie je to chyba, hoci to nie je ešte program. Táto retardácia musí byť len jednou zo zbraní a nie jediným nástrojom pri uplatňovaní nášho politického programu.

Konečne by som sa chcel dotknúť v tejto súvislosti otázky tvorenia blokov. Povedal som už na začiatku svojej prednášky, že v novom systéme u nás má politická strana odlišnú funkciu ako mala v minulosti a ako sme ponímali funkciu politických strán podľa západného vzoru. Neobmedzená voľnosť politických strán je rozhodne u nás silne zoslabená. Sú to zámerné tendencie, ktoré niekedy sledujú dobré ciele, inokedy chcú pozbaviť stranu plných možností reprezentovať voliča. Uvediem ako charakteristiku prvého prípadu Národný front, ako druhého prípadu pokus s jednotnou odborovou organizáciou, s jednotnou organizáciou mládeže a žien. Národný front sa uznal hneď po oslobodení ako dôležitá inštitúcia, lebo išlo o to, aby sa urýchlene mohli vyriešiť otázky obnoveného štátu bez politických zápasov. Boli totiž niektoré body, s ktorými nekompromisne všetky strany súhlasili. Bola to najmä rekonštrukcia, zabezpečenie existencie pre vrátiť sa vojakov, zásobovanie a pod. Vývoj šiel trochu ďalej a postavil sa mimo Národný front. Dnes je to teleso, ktoré nie je dost' pohotové a pružné, aj keď sa zásadne uznáva jeho potreba. Tým však, že sú strany združené v Národnom fronte, sa predsa obmedzuje akékoľvek svojvoľné konanie a je tu predsa aspoň trochu medzistraníckej disciplíny, ktorá sa niekedy uplatňuje viac, inokedy menej. V druhej skupine sú tzv. nadstranícke organizácie, ktoré fakticky slúžia jednej politickej strane. Dve z nich úplne zlyhali a nemajú dnes ani členstva, ani authority. Nebolo by to ináč ani s jednotným odborovým hnutím, keby tu nebolo tlaku zákona. Možno povedať, že naše komunistické strany majú odborovú organizáciu, kým ostatné nie. To bude vec, ktorá sa v budúcnosti bude musieť tiež vyriešiť, pravda metódou demokratickou, nie teroru. Odborové hnutie ako také, je prirodzene potrebné.

Predoslal som túto poznámku, aby som ukázal, že sa tu proti všetkým, ktorí nesúhlasia s metódami našich komunistov, v akejkoľvek zložke, ostro vystupuje a bude vystupovať. Platí to okrem Demokratickej strany o Československej strane lidovej a strane národne - socialistickej. Niektorí z našich mladých priateľov navrhujú vytvorenie bloku týchto strán, aby sa takto mohlo účinnejšie vystupovať proti politike našich komunistov. Dovoľte mi, aby som nateraz varoval pred takouto akciou formálneho bloku, aj keď si vážim dôslednej spolupráce na parlamentnej pôde s týmito stranami a uznávam osožnosť takejto akcie. Myslím však, že by pri známych metódach našich komunistov sa zneužila táto myšlienka bloku a mohla by vyvolať v našom politickom živote nežiadúce výkyvy, čo je teraz tým menej želateľné vzhľadom na situáciu v medzinárodnej politike. Prihováram sa o to s plným dôrazom za spoluprácu na širokej základni, pričom by bolo treba vysvetliť si postoj ku všetkým jednotlivým otázkam, najmä pokiaľ ide o Slovensko a takto zabezpečiť postup v neformálnej záujmovej grupe na parlamentnej pôde, ktorá by však ináč verejne nevystupovala.

Politický program Demokratickej strany je rozhodne dnes v takej forme upravený, že už čaká len na svoju redakciu a formálne schválenie na zjazde. Jeho zverejnenie bude rozhodne úspešným zadosťučinením pre zmýšľanie a dôveru slovenského voliča.

II.

Organizácia Demokratickej strany

Pre úspešné uplatnenie politického programu je pravda dôležité, aby tu bola pevná, pohotová a v každom smere pružná organizácia, ktorá by zasiahla vždy včas a najmä mala stály kontakt so všetkým členstvom. Kým funkcia politickej strany prešla u nás vývojovou zmenou, sme pokiaľ ide o organizáciu, ustrnuli na spolkovej základni, ktorá vychádza z centralistického riadenia strany a pozná členenie podľa politických okresov a samosprávnych jednotiek. Takto si pravda celkový kontakt kladie dve požiadavky. Jednak pevne organizované ústredie, ktoré by stačilo zvládnuť všetky úlohy, ktoré prinášajú problémy v jednotlivých krajoch a vedelo ich náležitým spôsobom vrátiť do politického programu a potom presadiť, a ďalej veľkú

ochotu a obetavosť členstva, najmä funkcionárov. Skúsenosť ukazuje, že Demokratická strana môže byť spokojná s predpokladom úspešnosti, totiž so záujmom a pohotovosťou členstva a voličov. Keď vidím problém doterajšej organizácie, je to nedostatok náležitého usmernenia jednotného stanoviska k aktuálnym otázkam, takže dochádza veľmi často k samostatnému postupu jednotlivých zložiek, alebo k takému riešeniu, ktoré síce vyhovuje miestnym pomerom, ale nie je a nemôže byť prijateľné z celoslovenského hľadiska. Príčiny tohto zjavu by som videl jednak v tom, že doteraz nebol rozšírený a publikovaný program strany a v nedostatku kontaktu medzi ústredím a členstvom.

Myslím, že k najdôležitejším úkolom, ktorý nás čaká na poli organizačnom, je úplne pretvorenie ústredného sekretariátu strany po stránke pracovnej. Myslím, že by bolo najúčelnejšie, keby sa táto reorganizácia uberala týmito troma smermi:

- 1 Dôslednou špecializáciou jednotlivých úloh,
- 2 pevnou organizačnou štruktúrou podľa jednotlivých krajov,
- 3 personálnym obsadením, pokiaľ ide o odborné vedenie.

Ústredný sekretariát je vlastne dnes predovšetkým strediskom intervenčnej činnosti. Je to úplne pomýlený, a povedal by som, zastaralý názor na funkciu ústredia modernej politickej strany, lebo intervenčná činnosť tvorí len jednu zložku v aparáte, ktorý má skutočne držať ruku na pulzujúcom živote strany. Intervenčná činnosť musí byť prísne oddelená od činnosti ostatnej a to je možné zvládnuť len tak, keď sa ústredný sekretariát vráti k svojmu skutočnému dnešnému poslaniu a intervencie budú sústredené v jeho osobitnom oddelení.

Hovoril som o špecializácii jednotlivých úloh. Myslím, že sa už urobil v tomto smere prvý krok, lebo sa ústredný sekretariát strany rozdelil na tri veľké skupiny, a to skupinu politickú, skupinu organizačnú a skupinu hospodársko-sociálnu. Tým sa zabezpečí presné vymedzenie kompetencie a rozhodne sa celá agenda zjednoduší. Je to pravda len prvý krok. Ani toto rozdelenie by sa však nestretlo s trvalým úspechom, keby tu nebola v rámci jednotlivých skupín potrebná špecializácia. Konkrétne si vec predstavujem tak, že v politickej skupine budú presne vymedzené jednotlivé úseky činnosti, čo je potrebné pri tak širokom pojme. Rovnako to platí o sektore organizačnom, kde bude treba veľmi presne rozoznávať medzi jednotlivými zložkami, ktoré sa bez ohľadu na ich samostatnosť budú musieť zachycovať práve v organizačnej skupine a nezmenene to platí aj o dôležitom sektore hospodársko-sociálnom, kde jedine špecializácia môže pripraviť našu pohotovosť a iniciatívu, najmä pokiaľ ide o zákonodarnú činnosť. Najväčší nedostatok doterajšieho systému vidím v tom, že tu niet spolupráce medzi jednotlivými zložkami, ba naopak, prejavujú sa úplne izolačné tendencie, ktoré síce môžu byť priaznivé pre niekoľkých jednotlivcov, ale rozhodne nie sú v záujme strany. Zistenia v politickej skupine sa musia dávať do súladu s potrebami organizačnými. Pohyb v hospodárskych pomeroch v jednotlivých krajoch sa musí spracovať politicky v skupine, ktorá má pre to vymedzenú činnosť. Konečné usmerňovanie tejto práce a nadovšetko ochranu neporušenia programu strany, treba zveriť generálnemu tajomníkovi, ktorého nemožno zaťažovať detailnými intervenciami, ale len prácou zásadného rázu.

Na prvý pohľad sa zdá, že takáto špecializácia má v sebe nebezpečie vytvorenia mamutieho podniku, ktorý by ako ústredie bol málo pružný a nadovšetko nákladný. Nejde o to, aby pre každú úlohu bol osobitne určený jeden pracovník. Dôležité je roztriedenie činnosti, aby sa potom mohla sledovať do detailov činnosť jednotlivých zložiek. Uvediem ako príklad sledovanie činnosti iných politických strán. Ako často sme tu odkázaní len na improvizáciu a nadovšetko robíme len oneskorene a veľmi málo kroky, aby sa paralizovali vplyvy inej politickej strany. Je to mylný názor, že agitácia pre stranu obstojí len v predvolebnom boji. Platí to o agitácii verejnej, ktorá pochopiteľne nezasahuje do detailov. Seriózna agitácia však

sa musí uskutočňovať sústavne a pokusy druhého partnera získať si voliča v tej - ktorej zložke, alebo obci, sa musia odrážať presvedčovaním a predkladaním vecných argumentov. Keby sme boli nastúpili túto cestu, nebola by Strana slobody dnes tam, kde je, hoci objektívne jej vplyv je aj tak minimálny. Apeloval by som na vedecký spôsob politickej práce, ktorý sa u nás ešte nepozná, ale ktorý je napríklad veľmi vyvinutý na západe a najmä v britskej konzervatívnej strane. Nemusíme byť zúfalí nad organizačnou situáciou v tomto smere, lebo ani jedna z našich politických strán v tomto smere nepokročila a aj Komunistická strana Slovenska prevzala len známy systém z cudziny, bez akéhokoľvek prispôsobenia a najmä bez zreteľa na to, že dnes nie je už v opozícii a musí teda pracovať úplne inými metódami.

Bol by som veľmi rád, keby sa pracovníci strany, najmä však tajomníci, zišli v rámci osobitného pracovného kurzu a venovala sa zvýšená pozornosť práve týmto vedeckým metódam práce v politickej strane a súčasne sa prepracovali návrhy na organizačnú prestavbu, prípadne podľa smerníc, ktoré tu spomínam, najmä pokiaľ ide o ústredný sekretariát.

Druhým dôležitým bodom pri reorganizácii ústredného sekretariátu politickej strany podľa našich potrieb je pevná organizačná štruktúra podľa jednotlivých krajín. Skúsenosti nám ukázali, že jednotlivé kraje majú svoje osobitné problémy, čo neplatí len v zameraní hospodárskom a sociálnom, ale rovnako aj v politickom. Veď úplne ináč sa treba vyrovnávať s niektorými otázkami verejného života na západnom Slovensku, ako na východnom Slovensku. Ináč sa reaguje na jednotlivé vývoje na severnom Slovensku ako na strednom. Sú to dôsledky sociologického vývoja a psychologického komplexu obyvateľstva jednotlivých krajov. Keď chceme tieto otázky spoľahlivo a seriózne riešiť, musíme poznať jednak postoj týchto krajov, jednak musíme ich mať podchytené v organizačné celky, ktoré podľa toho budeme spracovávať, či už politicky alebo hospodársky. Na tento môj vývod možno namietat, že máme vyššie organizačné jednotky, predovšetkým oblastné sekretariáty, ktoré túto funkciu majú plniť. To nie je správne pochopenie, keďže oblastné sekretariáty sú dozornou zložkou nad okresnými sekretariátmi, teda akýmsi organizačným dozorom a majú viac poslanie technicko - administratívne, ako skúmať potreby jednotlivých pridelených oblastí. Takáto práca môže byť len riadená z ústredia, lebo tu možno z vyššieho hľadiska rozoznávať rozdiely medzi jednotlivými krajinami a podľa toho robiť príslušné opatrenia. Organizačná štruktúra podľa jednotlivých krajov by bola veľmi účelná práve v organizačnej skupine a bola by dodávateľkou najcennejších pokynov a podnetov pre zložku politickú aj hospodársku. Kontakt by mohli obstarávať okresné a oblastné sekretariáty a to vo forme vecne spracovaných správ podľa presných smerníc. Terajší spôsob podávania správ z jednotlivých zložiek je totiž neúplný, často povrchný a nemôže tvoriť podklady pre ďalšiu prácu strany. Musíme totiž vždy vychádzať z toho, že stranu treba živiť. Túto potravu jej dodáva práve voličstvo, s ktorými sa musí udržiavať stále kontakt, ale to nielen žiadosťami i intervenciou, alebo o rozriešenie sporu osobného alebo miestneho rázu, ale formou sledovania všetkých udalostí v príslušnom kraji.

Chcel by som túto organizačnú štruktúru podľa krajov na ústrednom sekretariáte myšlienkovito doplniť nižšou zložkou, a to vo forme siete dôvernícov po celom Slovensku. Títo dôverníci by boli členmi strany, ale nemali by výlučný charakter funkcionárov, aj keď by mali prístup do zasadnutí jednotlivých zložiek strany. Dôverníci by boli predstaviteľmi špecializácie starostlivosti o voliča priamo medzi voličom. Dôverník by vyplňoval periodicky tlačivá, v ktorých by odpovedal na otázky zostavené podľa smerníc. Mal by vymedzené presné pole pôsobnosti pre jednotlivý úsek. Takto by bol dôverník pre veci roľnícke, dôverník pre veci robotnícke. Nebál by som sa ani takej špecializácie, ktorá by v krajoch mala určených dôvernícov pre pozorovanie náboženského života v katolíckej a evanjelickej cirkvi, pokiaľ by tento mal vzťah k otázkam verejným a ovplyvňoval by zmýšľanie občianstva v tom - ktorom kraji. Z materiálu dôvernícov by sa potom zostavovali na ústrednom sekretariáte správy, ktoré

by sa predkladali pravidelne zodpovedným činiteľom strany a nadovšetko boli predmetom debát, lebo napr. veď by napríklad obsahovali aj kritiku činnosti poslanca, alebo člena SNR príslušného kraja. Netreba sa obávať nijakých osobných vyúčtovaní, lebo veď každá správa by sa zväžila, skúmala by sa jej podloženosť, prípadne žiadali by sa konkrétne údaje a dôkazy.

Tento systém dôverníkov je v súlade s demokratickými zásadami, lebo veď umožňuje najbezprostrednejší styk s voličstvom a priamo núti stranu, aby premýšľala o jeho starostiach a súčasne robila len také veci, ktoré sú prijateľné pre zmýšľanie obyvateľstva.

Tretou zásadou reorganizácie na ústrednom sekretariáte je personálne vybavenie. Už z toho, čo som povedal vidno, že sa kladú veľké nároky na pracovníkov a tieto musia zvládnuť ľudia kvalifikovaní s odbornými znalosťami. Pravda za takúto prácu bude potrebné aj príslušne honorovať človeka.

To, čo platí o ústrednom sekretariáte, pokiaľ ide o personálne vybavenie, platí vo zvýšenej miere o našich okresných sekretariátoch. Doteraz sú to len intervenčné kancelárie. To nestačí a s tým sa nebudeme môcť uspokojiť v budúcnosti, keď máme splniť úlohy vytýčené v našom programe. Okresné sekretariáty musia byť poradňou funkcionárov, lebo budú mať z prvej ruky informácie o jednotlivých otázkach z ústredia a musia byť miestom, kde sa budú zbíhať všetky problémy okresu a neosobne a vecne riešiť. Doterajšia úroveň neuspokojuje a musíme mať odvahu siahnuť tu v rámci celkovej reorganizácie strany k radikálnej náprave.

Zámerné som hovoril pri organizácii strany najprv o výkonných orgánoch. Veď si treba uvedomiť, že mnoho záleží na profesionálnych činiteľoch v strane. Druhú a najdôležitejšiu skupinu tvoria pravda dobrovoľní funkcionári v miestnych a okresných organizáciách strany. Najväčším nedostatkom - a poviem to s úplnou otvorenosťou - sú osobné spory, ktoré často hatia prácu, ba prenášajú sa aj navonok a takto škodia strane. To je už súčasť celého povojnového života a rys našej slovenskej závesti, na čom iste mnoho nezmeníme. Ide o to, aby sme však tieto spory znížili na najmenší počet a najmä nedovolili, aby sa rozrástli a prenášali zbytočne na miesta, ktoré majú inú prácu a rozhodne zodpovednejšiu úlohu. Veľmi by bolo účelné, keby pre všetky takéto spory bol zmierovací súd v miestnych a okresných organizáciách a na jeho čele bol buď poslanec príslušného kraja, alebo člen SNR, alebo taký člen strany, ktorý svojim vekom a životnými skúsenosťami si získal plnej autority.

Najväčší dôraz kladiem v organizácii strany na kontakt s miestnymi a okresnými organizáciami. Tento kontakt doteraz sa uberal dvomi cestami. Jednak to boli obežníky, jednak tlač strany. Pokiaľ ide o obežníky, boli tieto obyčajne organizačného, alebo administratívneho rázu. To je nedostačujúce. Budeme musieť rozvinúť kontakt, pokiaľ ide o stále informovanie funkcionárov v každej otázke verejného života, najmä aj v takých veciach, ktoré prípadne nemožno pertraktovať vo verejnosti. To bude úloha reorganizovaného ústredného sekretariátu, aby tieto ideové a pracovné obežníky vydával podľa potreby a prípadne aj so zreteľom na špeciálne otázky toho - ktorého kraja.

Keď kladiem dôraz na kontakt, nemyslím tým len informovanie funkcionárov. Materiál obežníkov môže byť môže byť predmetom rokovania na členských schôdzach, čím sa zvýši ich úroveň. Veď veľmi často si členstvo narieka práve na to, že schôdze sú neplodné, alebo nanajvýš sa nich riešia osobné veci, na ktorých je zainteresovaných niekoľko ľudí. To pravda znechucuje a takto sa stráca aj záujem o prácu strany.

Veľmi vážnu kapitolu v organizačnom živote strany tvorí tlač. Máme dnes ústredný orgán strany Čas a pre východnú oblasť denník Demokrat. Z hľadiska stranického je nespokojnosť s týmito časopismi, ktorá predovšetkým pramení z toho, že tieto denníky neuverejňujú príspevky našich členov a že sa vôbec veľmi málo venujú otázkam, ktoré bezprostredne

súvisia s činnosťou strany. Pri všetkých týchto námietkach treba uvážiť, že denníky musia sledovať aj komerčné hľadiská a teda slúžiť najširšiemu okruhu čitateľstva. O probléme tlače v Demokratickej strane sa už mnoho hovorilo. Myslím, že pre nás bude najdôležitejšie uvažovať o takom riešení, ktoré by umožnilo vydávanie čisto stranického týždenníka s organizačným obsahom, kým hlavná ideová časť by bola, pokiaľ ide o program strany, v úradných orgánoch. V týždenníku by bola najmä široká rubrika pre práce nášho členstva a najmä pre uverejňovanie mienky o jednotlivých otázkach. Takto by sme urobili aj ďalší príspevok pre uplatnenie slobody mienky v našej tlači v súlade s demokratickým programom.

Konečne by som chcel ešte naznačiť otázku zložiek strany. Sme svedkami toho, že každá z týchto zložiek chce tvoriť akúsi samostatnú republiku, ktorá zoskupujúc niekoľkých funkcionárov, sleduje svoj úsek bez toho, či je to v súlade s celkovým programom a ideovým zameraním strany. Takto sa zodpovední činitelia strany dozvedajú o krokoch jednotlivých zložiek často až z tlače a vyvoláva to neraz dojem, že v strane nie je náležitá disciplína a najmä jednota. To pravda bude predovšetkým vecou reorganizovaného ústredného sekretariátu, aby vymedzil kompetenciu a pomer strany k jednotlivým zložkám, pokiaľ ide o ich činnosť.

Opýtate sa ma, ktoré sú najbližšie a najväčšie naše organizačné úlohy. Povedal by som to v dvoch heslách: Zorganizovať mládež a zorganizovať ženy. Nestačí, keď máme ústredia a organizácie v niekoľkých mestách. Musíme vybudovať demokratické hnutie mládeže po celom Slovensku, v každej obci. Máme k tomu záväzok, keď zlyhal Jednotný zväz slovenskej mládeže. Snáď by bola práve vo vašom kurze príležitosť vypracovať smernice pre túto dôležitú náborovú akciu, čo považujem za veľmi sùrne.

Naznačil som vám, milí priatelia, niektoré organizačné problémy tak, ako sa javia v terajšej štruktúre a ako by ich bolo podľa mojej skromnej mienky účelné riešiť. To všetko volá po tom, aby strana mala nový organizačný poriadok. Tam by sa mohlo uplatniť každé cenné hľadisko a takto upevniť jednota strany, ktorá musí byť práve pre najbližšie obdobie len posilnená, lebo nás čakajú vážne časy a zodpovedná práca. Spolupracou všetkých zložiek a všetkých tých, pre ktorých demokracia nie je prázdny slovom, sa náš program uskutoční v záujme celého Slovenska a rozkvetu republiky.

Slovenský národný archív Bratislava, f. Demokratická strana, 403 - 50 - 2.

Dokument č. 93

List povereníka vnútra M. Ferjenčíka Predsedníctvu Strany slobody z 8. januára 1947

Strana slobody - činnosť

8. 1. 1947

Predsedníctvo Strany slobody

Bratislava

Na základe vlastných a hlásených mi poznatkov dospel som k názoru, že Strana slobody sa značne odchyľila od svojho pôvodného programu, ktorý bol schválený Národným frontom Čechov a Slovákov.

Dostávam hlásenia o prejavoch istých funkcionárov Strany slobody, o niektorých článkoch Vášho tlačového orgánu "Sloboda", ktoré sú v prikróm rozpore so základnou líniou vládneho programu a ktoré narušujú štátne a politické záujmy Československej republiky.

Ďalej je zistené, že do Strany slobody vlúdili sa aj živly nepreverené, nespoľahlivé a nášmu štátu nepriateľské, ktoré pod plášt'om Strany slobody sledujú svoj vlastný cieľ, t. j. rozvrátiť jednotu a celistvosť našej Republiky.

Tieto hromadiace zjavy ma nútia upozorniť Vás na neodkladnosť prevedenia dôkladnej očisty vo vlastných radoch a sprostena sa všetkých týchto štátu nespoľahlivých živlov a ich vplyvov. Poznámavam, že v opačnom prípade bol by som nútený predložiť celú túto otázku s príslušným už zozbieraným materiálom Národnému frontu Čechov a Slovákov na rozhodnutie.

Som presvedčený, že toto upozornenie stretne sa s porozumením a zistené chyby v čase čo najkratšom budú odstránené.

Bol by som Vám povďačný, keby ste ma informovali o Vašich opatreniach, ktoré urobíte na základe tohoto upozornenia.

Povereník

Slovenský národný archív Bratislava, f. Povereníctvo vnútra, sekretariát, kart. 78, č. 104/47.

Dokument č. 94

Správa o situácii v Strane slobody zo 16. januára 1947

Komunistická strana Slovenska
Sekretariát Ústredného výboru
Kádrové oddelenie
č. 47/Val.

V Bratislave dňa 16. 1. 1947

Súdr.(uh) Št. Bašťovanský